

„Мягкі“ і „тверді“ голосівки.

Мейє, щоб доказати правильність засади, що „кожна мова становить систему для себе, в якій усі частини тісно з собою повязані“, так що „всяка значніша зміна одної частини звукової або форемної системи потягає за собою все инше“, покликують ся на словянську звучню, яка на його думку дає на це добрий приклад. Він каже: „Спільнословянська мова мала двоякі голосівки, „тверді“ по „твердих“ шелестівках: *a, o, u, ѡ, і*, „мягкі“ по „мягих“ шелестівках: *ѣ, е, і, ѣ*; ото-ж ті словянські мови, що, як російська і польська, зберегли ріжницю цих обох категорій, відріжняють і досі *y* і *i*, а так само голосівки *ѡ* і *і* — в російській мові як *o* і *e*, а в польській як *e* (тверде) і *ie*... А ті словянські мови, що, як ось сербська, затратили ріжницю обох категорій, змішали до купи також і *y* та *i*, *ѡ* та *і*... Розріжнювання *y* і *i*, *ѡ* і *і* було отже тільки наслідком звукової системи і воно не вдержало ся, коли сама система розвалила ся. Це отже річ зовсім природна, що така зміна показуєть ся в усіх сербських говорах та що відповідні зміни зчинили ся і в иньших південнословянських мовах, а крім того і в чеській мові“.¹⁾

Сама засада, висловлена Мейєтом, така ясна і вповні оправдана, що з нею безперечно погодить ся і той, хто, як я, в його „добрім“ прикладі з словянської звучні найде хиби. Коли-ж бачимо, яке велике значіння привязуєть ся до цього прикладу в індогерманістиці, то тим більший обовязок спадає на нас, ці хиби розкрити і цей приклад докладно перевірити.

1. Перш усього ніяк не можемо погодити ся з термінологією Мейєта, з назвами „мягкі“, „тверді“ голосівки. Він ці назви наводить в лапках („-“), але на стр. XV-ій і без лапок. Чи сяк, чи так, вони самі собою не означені, не ясні. В справах звукових язикознавці мусять дати слово фонетиці, а фонетика таких категорій голосівок не визнає. Один Брох²⁾ згадує про

¹⁾ Meillet-Printz, Einführung in die vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen, 1909, стр. 12.

²⁾ Olaf Broch, Slavische Phonetik, 1911, стр. 204.

„мягкі“ і „тверді“ і т. п. відтінки голосівок, але тільки на те, щоб зазначити, що „такі назви взяті з популярної термінології і здебільшого мають свою основу в більш або менш яснім пізнанню різних власних тонів резонатора належних звукових відтінків“. Отже з популярної термінології. В науковій термінології такі розпливчасті назви не повинні-б, думаю, уживати ся, бо вони можуть спричинити багато всяких непорозумінь і баламуцтв.

Сам Мейє заплутав ся в тій своїй термінології. Із його наведеного вище представлення виходить, що польська мова зберегла ріжницю двояких голосівок, т. зн. що *e* в польській мові повинно-б бути тільки „мягке“. Тимчасом Мейє зараз мусить признати, що в польській мові є і „тверде“ *e* (з *y*). До того можемо додати, що ще і крім того в польській мові подибуєть ся „тверде“ *e* (*tego, temu...*). Таким чином повстає суперечність, що хоч польська мова зберегла спільнословянську ріжницю „мягких“ і твердих“ голосівок, то голосівка *e*, яку в спільнословянській і польській мові зачисляє Мейє до „мягких“ голосівок, в польській мові може бути і „твердою“. З другого боку можна-б думати, що сербська мова, де затерла ся ріжниця між „мягкими“ і „твердими“ голосівками, зовсім не повинна-б знати „мягкого“ *e*, *i* (як *konj, polje, pitanje, ljepota, njega, njemu, njim, njiva, kralj, kraljev...*). Ліпшого доказу на непридатність такої термінології, як такі мовні факти, бути не може.

2. Але не будемо сперечати ся за назви, а сягнемо до самого коріння справи. Тут вихідною точкою будуть нам ці слова Мейєта:

a) „перед мягкими голосівками (*ě, e, i, ě, e*) шелестівки вимовляють ся мягко, т. зн. з помягченням“;

b) „перед твердими голосівками стоїть *k, g*, перед мягкими — *č, ž*, (также і перед *a*) і *c, dz (z)*“.

Це мало-б виправдати назву — „мягкі“ голосівки.

Із першого речення виходило-б отже, що Мейє приймає для спільнословянської доби очевидячки теперішню російську вимову названих голосівок, бо тільки в такому разі шелестівки перед ними вимовляють ся мягко. Але в такому разі ці спільнословянські голосівки не були-б вже більше поєдинчими голосівками, тільки або зложеними (дифтонгами, в котрих *i* становить першу їх частину), або йотованими голосівками. Тоді і *ja, jo, ju, jy, ě, je* треба би залічити до категорії мягких голосівок — супроти твердих *a, o, u, y, r*, бо і перед ними шелестівки вимовляють ся справді мягко. І виринає питання: Чи думає Мейє, що в спільно-

словянській добі словянська мова справді зовсім не знала поєдинчих голосівок *ě, e, i, ě, e* — без йотації або дифтонгізації (з *i* як першою частиною дифтонга), як їх знають інші індоєвропейські і інші живі словянські мови? — В таким разі які докази має він на те, що *мене, тебе, себе* і т. п. в спільнословянській добі вимовляло ся з теперішньою російською вимовою, а не з теперішньою вимовою сербохорватською, болгарською, чеською, українською? — Бо цей факт, що *k, g* замінюють ся на *č, ž* і *c, dz (z)* перед цими голосівками — не є ще жадним доказом на те, що ці голосівки в спільнословянській мові вийшли поза рамці *нормальних* індоєвропейських поєдинчих, чистих голосівок. Звукова норма такої заміни не обмежуєть ся тільки на словянські мови. І в романських мовах стрічаємо таке-ж звукове явище, а ніякому фонетикови ані лінгвістичесу і на думку не впало заперечувати з тої причини існування поєдинчих, чистих голосівок *e, i* в цих мовах і уважати їх „мягкими“ в змислі Мейета. За те ми маємо аж за багато доказів, що в спільнословянській добі звуки *e, i* були такими нормальними, поєдинчими чистими голосівками як і в інших індоєвропейських мовах. І так перед цими голосівками шелестівки *p, b, v, m; t, d; s, z; n, l* не зраджують найменшої зміни своєї нормальної артикуляції в найстарших пам'ятках староцерковнословянської мови, а далі і в живих словянських мовах сербохорватській, болгарській, українській, почасти і чеській. Аж як ці голосівки попадали в таку позицію, що перед ними безпосередно найшло ся *j* або *i*, тільки в тім випадку названі шелестівки мусіли змінити свою нормальну артикуляцію і давали звісні результати: *pl', bl', vl', ml'*, палятальні *t, d'*, а в дальшій розвитку цих палятальних *t, d'* — *h, ħ, št, žd, č, dž, (ž), c, dz, (z); š, ž; ň, l'*. Але це стало ся не наслідком того, що за ними наступали „мягкі“ *e-, i-*голосівки, а тільки так, що ці поєдинчі, чисті звуки були *йотовані*. І помягчення шелестівок не давало в тім випадку інших результатів як в сполучі з наступними *ja, jo, ju, jĭ, jŕ*. Коли-б вже поєдинчі *e-, i-*звуки в спільнословянській мові були „мягкі“ в змислі Мейета, то безперечно вже в тій добі мусіли-б були повстати такі-ж результати зміненої артикуляції в попередючих шелестівках і ці результати були-б в усіх словянських мовах *однакові* (як колись при зміні *k, g* на *č, ž; c, dz [z]*). Але навіть в тих словянських мовах, в яких прийняла ся — очевидно аж пізніше — „мягка“ (російська і польська) вимова, такої далекосяглої зміни попередючих шелестівок

більше не стрічаємо. Отже російська, білоруська, польська, лужицькосербська вимова *e-*, *i*-голосівок мусіла настати аж тоді, коли закон звуковий про заміну названих шелестівок перед йотованими голосівками вже так вповні вижив ся, що не міг вже більше захопити в свою силу ці *нові* йотовані або дифтонгізовані звуки із давніх поєдинчих *e*, *ě*, *i*, а так само із давнього *e*.

Треба отже установити для *e-*, *i*-голосівок і їх вимови таку хронольою:

а) Спільнословянська мова переймила з індоєвропейської спільноти поєдинчі, чисті *e-*, *i*-звуки і зберегла цю їх нормальну вимову на протязі цілої спільнословянської доби, так що шелестівки перед ними (з виїмкою *k*, *g*) не мягчили ся більше, ніж як того нормально вимагало наближення хребта язика до переднього піднебіння вже при артикуляції шелестівки, що, як звісно, зовсім не спричинює ще помягчення шелестівок. „Solche Angleichungen der Konsonanten vor folgendem *e*, *i* ist, allgemein ohne Ausnahme, auch in Sprachen wie dem Serbischen oder dem Slovenischen zu beobachten, ohne dass wir sie doch zur Palatalisierung der engen, sozusagen technischen Bedeutung dieses Terminus rechnen“ — каже Брох, Slav. Phonetik, стр. 206. І А. Leskien, Grammatik der serbo-kroatischen Sprache стр. 89 учить, що в прасловянськiм „alle anderen Konsonanten (з виїмкою *k'*, *g*, *ch*) dagegen erscheinen vor palatalen Vokalen (*e-* und *i*-Lauten) unverändert (hart), also Silben *te-*, *de-*, *ti-*, *di-* sind nicht wie etwa im Russischen = *te d'e*, *ti d'i*.

б) Тільки в тім випадку, коли поєдинчі *e-*, *i*-звуки найшли ся в позиції по *i* або *j*, викликували вони в попередущих шелестівках таку зміну артикуляції, що вони ставали дійсно мягкими. „Dazu ist nämlich notwendig, dass die erwähnte Angleichung, unter dem Einflusse benachbarter, am häufigsten nachfolgender „weicher“, palataler Artikulationen, *eigene, im Eigenton höhere Konsonantennuancen* unterscheiden lässt, Konsonanten mehr oder weniger *typischer* „palataler“ (front) Artikulation *in systematischem Gegensatz zu*, oder sagen wir *in einer eigenen Kategorie neben* Konsonanten niedrigeren Eigentons, ohne solche Annäherung an die palatale (front) Artikulation“ — каже ясно Брох (стр. 206).

Ці два явища були спільні всім словянським мовам і тому треба їх віднести до спільнословянської доби.

в) В російській, білоруській, польській і лужицькосербській мові констатуємо факт, що перед колишніми спільнословянськими

e- i-голосівками там назагал м'ягчать ся попередущі шелестівки, але м'ягчать ся *інакше*, ніж бувало в спільнословянській добі перед йотованими голосівками: *писаць* — *пишу, пишеш, пиши, pisac — pisze, piszesz, pisz*, але *несеши, неси (нести), niesiesz, nieś (nieść)*; *кажу, кажеш, кажи (казать), kaže, każesz, kaź (kazac)*, але *везу, везет, вези (везти), wioze, wiezie, wieź (wieźć)*...

З цього факту можемо виводити тільки такі висновки, що зміна давніх спільнословянських *с-, i*-голосівок на російські, білоруські, польські і лужицькосербські *i, i (ji)*-звуки мусіла наступити аж пізніше, аж тоді, коли спільнословянський звуковий закон про помягчення шелестівок перед йотованими голосівками вже не мав більше своєї давньої сили; мусіла наступити — беручи на увагу поширення цього звукового явища — може вже в говорах спільнословянської мови, з яких опісля вийшли названі живі словянські мови, отже може ще в спільнословянській добі, але вже хіба під сам її кінець, або аж в самотійнім життю цих мов, бо це явище не обхопило вже всіх словянських говорів і в своїм переведенню в поодиноких мовах виявляє деякі різниці. Отже російська і польська мова не зберегли спільнословянської „мяккості“ *с- i*-голосівок, а її у себе аж пізніше вивірили. Річ ясна, що внаслідок того в них зберегла ся далі різниця давніх *y- i*-звуків, бо цим *новим* у них розвитком спільнословянського *i* різниця між *i* і *y* тільки збільшилася, а не зменшилася. Хоч і тут факти мовні не потверджують вповні погляду Мейета, бо, як учить Розвадовський (Język polski i jego historia, I. 395) „północne dyjalekty polskie znają, podobnie jak kaszubsko-słowińskie, tylko *i*, to jest *y* utraciło swoją odrębność“.

Інша річ різниця між давнім *й і ї*, заміну яких на *о і е* ми вже спостерігаємо в староцерковнословянській мові (як показують найстарші її пам'ятки), значить в мові, яка зовсім рішучо не знала російської вимови *e-, i*-голосівок. Рефлекси *о е з ѓ ь* мусять бути *значно старші*, ніж поява *нової* вимови *e-, i*-голосівок в російській мові. Доказ на це не тільки староцерковнословянська і жива болгарська мова, але особливо мова українська, в якій маємо такі-ж рефлекси *о е*, хоч ця мова знає тільки „тверду“ вимову давніх *e-, i*-звуків (як в південнословянських мовах), і хоч і в українській мові давнє *y і i* злило ся до купи (знов таки як в південнословянських мовах).

Посереднє становище займає чеська мова з своїм „твердим“ *e*, але „м'яким“ *i*, яке очевидячки стало „м'яким“ аж пізніше в самостійнім життю чеської мови.

З усього виходить, що назва „м'які“ голосівки для спільно-словянських *e*-, *i*-голосівок нічим не оправдана. Так можуть називати ся хіба тільки російські голосівки *e* (*ѣ*), *и*, але очевидячки також і *я*, бо вони стоять в російській мові назагал нарівні і в однаковім ступні спричинюють *нове* помягчення попередущих шелестівок.

3. З огляду на це, що назву „м'які“ голосівки Мейє виводить головню з того факту, що перед ними шелестівки вимовляють ся м'яко, т. зн. „з помягченням“, мусимо тепер звернути свою увагу на вимову шелестівок перед голосівками. Може найдемо легче і безпечніше розв'язку цього особливо для української звукової системи дуже важного питання, приступаючи до нього з цього боку.

Тут особливу вагу має окремиий додаток — „з помягченням“ („mit Mouillierung“), який не дає можности розуміти „м'яку“ вимову шелестівок инакше як тільки так, що вони стають *типичними палятальними* шелестівками в систематичнім противенстві до твердих шелестівок.¹⁾ Але ми вже зазначили, що не тільки нема найменшої підстави думати, що в спільнословянській мові шелестівки перед *e*- *i*-голосівками вимовляли ся м'яко, але що є дуже важкі докази, які нас вповні переконують про немяжку їх вимову.

Теорія про мяжку вимову шелестівок перенесена безпідставно живцем з російської на спільнословянську мову. Вийшла вона від Фортунатова, але найзавзятіше голосив її Шахматов,²⁾ бо вона мала бути головною підпорою другої його теорії про „пра-руську“ мову і знов дальшої теорії про *затрату* паляталаїзації перед *e*, *i* в українській мові. Ці три теорії Шахматова тісно з собою зв'язані, одна стоїть на другій.

Але-ж бо в обґрунтуванні їх є такі помилки, що на них

¹⁾ Порів. Broch, Slav. Phonetik, стр. 206, а також А. Thomson, Die Erweichung und Erhärtung der Labiale im Ukrainischen (Zur Frage über die Erhärtung der Konsonanten vor *e*, *и*) в Записках істор.-філол. відд. Україн. Академії Наук, кн. XIII—XIV (1927), де він констатує, що „über das Wesen der Weichheit (Mouillierung) noch ein recht ungenügendes Verständnis herrscht“ і показує, що „die weichen (erweichten, mouillierten, palatalisierten) Konsonanten sind nichts weiter, als musikalisch hohe Abarten dieser Geräusche“.

²⁾ Порів. О. Н. Синявський, „Фонетична контроверса“ в Записках істор.-філол. відд. Укр. Акад. Наук, кн. XIII—XIV (1927), стр. 264—276.

ніяк не можна погодити ся. Безперечні факти української мови з *твердими* шелестівками перед *e, i* їх рішучо заперечують. „Man nimmt gewöhnlich an, dass im Urrussischen alle Konsonanten auch vor *e, i* erweicht worden sind. Aber es hat noch niemand zu zeigen vermocht, auf welche Weise die so erweichten *t'e, n'i, s'e, p'e* usw. zu kluss. *те, ни, се, пе* erhärtet sind und welche Ursachen diesen Wandel hervorgerufen haben. Und ich glaube, das lässt sich nicht zeigen“ — зовсім справедливо каже Томсон в наведеній вже праці на стр. 261.

Крім того щоб виводити твердість шелестівок перед *e, i* в українській мові із затрати паліталізації, треба би перш усього доказати колишню їх паліталізацію перед *e, i* в українській мові. Але Шахматов злегчив собі справу такого доказу тим, що приймає паліталізацію як факт, який нібито не потребує ніяких доказів. Тільки мимоходом вказує він як на доказ того факту на мягкість українських шелестівок перед рефlekсами із давнього *ѣ* і *ѡ*, а крім того на мягкість їх перед давнім *ь* і на такі форми імператива як *ведіть* (із *ведѣте*). В цих зовсім непридатних аргументах лежить уся хиба доказів і хиба самої теорії. Бо *ѣ* і *ѡ* були в спільнослов'янській мові голосівки *довгі*, які, судячи по їхніх рефlekсах в живих слов'янських мовах, внаслідок того мусіли під кінець спільнослов'янської доби *дифтонгізувати ся*. В цім дифтонгізованім виді переходять вони в говорах, з яких повстала українська мова, і в відокремлене життя української мови і ви-кликують тут *нове* помягчення шелестівок перед собою на лад того, яке в спільнослов'янській мові наставало перед йотованими голосівками. Подібно і в інших слов'янських мовах, але тільки подібно, бо в кожній з них відбуваєть ся цей процес відповідно до *окремої* звукової системи кожної мови. В українській мові таке помягчення захопило шелестівки *т, д, с, з, ц, дз, л, н* і то в найвищім ступні,¹⁾ в інших мовах знов инакше. В усякому разі ми це *нове* помягчення шелестівок можемо виводити тільки з їх стрічі з дифтонгізованими (йотованими) голосівками, якими в українській мові стали ся давні *ѣ* і *ѡ*.

¹⁾ Томсон в наведеній праці стр. 260 каже: „Das Kleinrussische fordert den höchsten Weichheitsgrad der weichen Konsonanten“. Порів. також на стр. 261: „Die weichen Konsonanten besaßen sowohl vor den vorderen, wie auch hinteren Vokalen eine selbständige Weichheit, eine höhere Tonhöhe, als der folgende Vokal, oder wenigstens eine entsprechende Zungenartikulation und strebten nach dieser Tonhöhe. Dadurch zeichneten sie sich von den übrigen Konsonanten aus und bildeten somit eine eigene Kategorie“.

Поєдинче, чисте *e* було в спільнослов'янській мові *коротке*. Про якунебудь його дифтонгізацію і внаслідок того йотацію на протязі цілої спільнослов'янської доби ми не подибуємо найменшого сліду. Тому ми не маємо найменшої підстави припускати, що шелестівки перед ним в цій добі були якнебудь більше помягчені понад те, як тепер в сербохорватській, словінській, болгарській, чеській і українській мові через своє *пасивне* наближення до голосівок *e*, *i*, чого з фонетичного становища ніяк ще не можна уважати помягченням, як це ми вже вище показали, покликуючись крім того на таке розуміння у Броха (стр. 206). Це саме треба сказати і про спільнослов'янське *i*. Тому зовсім правильно вчить Томсон (стр. 262): „Daher blieben im Südrussischen die im Urslavischen nicht erweichten Konsonanten vor *e*, *i* ausserhalb der Kategorie der weichen Konsonanten, wie alle anderen harten Konsonanten“. Ба цей факт української звукової системи силує його і для „праруської“ мови, яку він все таки ще визнає, витягнути консеквенції, „dass die im Urslavischen nicht erweichten Konsonanten vor *e*, *i* auch im Urrussischen nur halbweich blieben, d. h. mit antizipiertem folgenden Vokal gesprochen wurden, wie franz. *vie*, *ami*, *antiquité*. Ich bin mir bewusst, welche Folgen diese Annahme nach sich zieht, sehe aber keinen anderen Ausweg“ (стр. 261). Одинокий вихід є — відкинути теорію „праруської мови“, що на кожному кроці, як бачимо, стоїть нам на перепоні до пізнання дійсних питоменностей не тільки української, але і російської та білоруської звукової системи. І найбільш бистроумні зусилля підперти її показують ся нарешті тільки льогічно неможливими і карколомними скоками, як ось аргументація, що помягчення, викликані рефlekсами голосівок *ъ*, *ь* в попередущих шелестівках в українській мові, служать доказом на те, що *e*, *i* в українській мові були также м'які і попередущі шелестівки так само помягчували. Ми вже показали, що все промовляє проти якогонебудь причинового зв'язку між цими звуковими явищами, а крім того сам факт твердих шелестівок перед *e*, *i*, засвідчений староукраїнськими пам'ятками від XI-го в., в зв'язку з фактом твердості шелестівок перед тими-ж голосівками в спільнослов'янській мові, прямо і рішучо заперечує такі штучні конструкції і комбінації.

Ще в більшій мірі відносить ся це до обох останніх аргументів. Як може помягчення шелестівок колишньою півголосівкою *ь* щонебудь доказувати про м'якість шелестівок перед *e*, *i*? — Як може мовне явище, з яким стрічаєм ся в українській мові аж

в XVII-ім в. (*ведіть*), коли зовсім напевно і безперечно знаємо, що перед *e* шелестівки в українській мові скрізь були тверді, свідчити про мягкість шелестівок перед ним в дуже давні часи?— Хіба навпаки. Форма *ведіть* із одночасного *ведіте* (з твердим *t* перед *e*!) як на долоні показує повну нелюгідність такої аргументації, бо свідчить, що із *-ть* зовсім фальшиво було-б виводити мягкість *t* перед *e*.

4. Із усього сказаного виходить, що назва „мягкі“ голосівки для поединчих і чистих голосівок *e, i* взагалі, а так само для голосівок *ě, e, i, ĭ, ě* в спільнословянській мові зовсім невідповідна і баламутна. Перед ними шелестівки не мягчать ся. Цю назву можна-б прикласти хіба тільки до усіх *йотованих* голосівок, бо тільки перед йотованими голосівками шелестівки помягчують ся. Але правильно і логічно буде і в тім разі цеї назви до голосівок взагалі не прикладати, щоб зовсім оминати всяке непорозуміння і баламуцтво. Бо з фонетичного становища голосівки самі собою не можуть бути мягкими або твердими в иньшій змислі, ніж як це вчить Томсон і Брех, котрі в „мягкости“ бачать тільки *популярний* вираз для слухового, акустичного вражіння і чуття, викликаного *високим власним тоном* голосівок. Це ще зовсім не значить, що перед такими голосівками шелестівки *мусять* обовязково, скрізь і однаково помягчувати ся. В ріжних словянських мовах і в ріжних часах спостерігаємо належні сюди явища мовні, які своєю ріжнородністю остерігають нас перед всякими узагальненнями і шабльонами і заставляють нас дуже докладно досліджувати, чи і оскільки та в якій мірі і серед яких умов шелестівки перед голосівками помягчують ся, т. зн. самі свій власний тон підвищують — чи ні. Тому ми з такими назвами як „мягкі“ голосівки ще більше мусимо бути обережними,

Може бути, що привід до цеї назви дали деякі фонетики, котрі (як Viëtor) виразно називають голосівки *e, i* *palatale Vokale*, розуміючи однак під цею назвою виразно не більше, як вказівку на місце язикової артикуляції під *palatum* (твердим піднебінням). Але в фонетиці майже загально приняла ся назва „палятальні шелестівки“ виразно і тільки *в значінню* „мягкі“, дійсно мягкі шелестівки, і то навіть в противенстві до *паляталізованих* шелестівок, які знов таки виразно відріжняють ся від палятальних (мягких) своїм в засаді незмінним характером. Таким чином палятальний і мягкий стали тут синонімами і так могло дійти до назви „мягкі“ голосівки і викликати неправильну уяву про них.

Тому і в фонетиці і в граматиці найліпше буде прийняти для цих голосівок назви *передні* або *передньоязичні* (front називає їх англійський фонетик Bell, а за ним і Брох; Vorderzungenvokale—Jespersen).

Тільки шелестівки можуть бути дійсно мягкі, палятальні, і треба їх всіма силами, хоч як це нераз буває тяжко, відріжнити і відмежовувати від паляталізованих. „Die *typischen* Bildungen der einen und der anderen Reihe sind von einander so verschieden, dass die Abgrenzung möglich ist, sowohl bei der Beschreibung lebender Idiome, wie auch bei der Behandlung der Lautgeschichte“ (Broch 208). Порів. так-же O. Jespersen, Lehrbuch der Phonetik (1920) стр. 127, 43, 44, 47, 50, 134.

Коли ми палятальні шелестівки зовсім сьміло можемо називати також мягкими по зовсім ясним акустичнім вражінню і чуттю, то для паляталізованих найліпше таки буде полишити назву паляталізовані.

Правда, у них відріжняють фонетики різні ступні паляталізації, називають їх то „більш“ то „менш мягкими“, „більш“ то „менш палятальними“, „напів палятальними“ і т. п., але щоб оминути і тут всяке непорозуміння, в науці треба визначати ясно їх характер і називати їх в разі потреби більш або менш *паляталізованими* (а не палятальними або мягкими!). Треба вдержувати ріжницю між палятальністю а паляталізацією або паляталізованням, і ніяким способом її не затирати невиразними назвами, які нас полишають в непевности. Добра, докладна термінологія дуже важна річ в науці.

Прага, в червню 1928.

Степан Смаль Стоцький.